

Interdisciplinary Legal Research

Jul 2021, 2(2): 15-29

Available online on: www.ilrjournal.ir

e-ISSN:2717-1795

ORIGINAL RESEARCH PAPER

Green Crimes and the Preventive Criminal Policy of Civil Society

Baqer Pourhoseyni¹, Gholamhossein Masoud^{2*}, Mohsen Shekarchizadeh³

Received:

19 Mar 2021

Revised:

25 May 2021

Accepted:

05 Jun 2021

Available Online:

01 Jul 2021

Keywords:

Green Crimes,
Criminal Policy,
Prevention,
Participatory,
Civil Society.

Abstract

Background and Aim: Attention to environmental worries has been considered as a significant part of human rights studies in other fields of social science studies such as criminology. Regarding the importance of the subject, this article aims to investigate green crimes and preventive criminal policy.

Materials and Methods: The current research is theoretical and the research method is descriptive-analytical. The data collection is done via the library method and through referring to documents, books, and articles.

Ethical Considerations: In all stages of writing the current study, while respecting the originality of the texts, honesty, and trustworthiness have been observed.

Findings: People's awareness and their participation in environmental affairs are important, it seems that informing and raising the level of knowledge, and awareness of the community about environmental issues is in the field of social prevention. Based on this fact, the three main concepts of research; Green criminology, criminal prevention policy, and environmental NGOs were defined and examined. Participatory prevention of environmental crimes and the role of environmental NGOs were explored in the Iranian legal system.

Conclusion: we can rely on the capability of mass media: teaching specialized laws in the field of environmental crimes, formulating programs tailored to different strata of people in terms of culture, economy, science, etc. based on the principle of environmental protection and education on how to cooperate with other institutions involved in the issue and efforts to strengthen the culture of participation in the avoidance of environmental damage and crime.

1 Ph.D. Student, Department of Law, Najafabad Branch, Islamic Azad University, Najafabad, Iran..

2 Assistant Professor, Department of Law, Najafabad Branch, Islamic Azad University, Najafabad, Iran.*

(Corresponding Author) Email: gh.masoud@iaun.ac.ir Phone: +983142292929

3 Assistant Professor, Department of Law, Najafabad Branch, Islamic Azad University, Najafabad, Iran.

Please Cite This Article As: Pourhoseyni, B; Masoud, Gh & Shekarchizadeh, M (2021). "Green Crimes and the Preventive Criminal Policy of Civil Society". *Interdisciplinary Legal Research*, 2 (2): 15-29.

This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution (CC BY 4.0)

مقاله پژوهشی

(صفحات ۱۵-۲۹)

بررسی جرائم سبز و سیاست جنایی پیشگیرانه جامعه مدنی

باقر پورحسینی^۱، غلامحسین مسعود^۲، محسن شکرچی‌زاده^۳

۱. دانشجوی دکتری حقوق کیفری و جرم‌شناسی، گروه حقوق، واحد نجف‌آباد، دانشگاه آزاد اسلامی، نجف‌آباد، ایران.

۲. استادیار، گروه حقوق، واحد نجف‌آباد، دانشگاه آزاد اسلامی، نجف‌آباد، ایران. (نویسنده مسؤول)

Email: gh.masoud@iaun.ac.ir

۳. استادیار، گروه حقوق، واحد نجف‌آباد، دانشگاه آزاد اسلامی، نجف‌آباد، ایران.

دریافت: ۱۳۹۹/۱۲/۲۹ ویرایش: ۱۴۰۰/۳/۴ پذیرش: ۱۴۰۰/۳/۱۵ انتشار: ۱۴۰۰/۴/۱۰

چکیده

زمینه و هدف: توجه به دغدغه‌های زیست محیطی به عنوان بخش مهمی از مطالعات حقوق بشر در دیگر قلمروهای مطالعاتی علوم اجتماعی با توجه به اهمیت موضوع هدف این مقاله بررسی جرائم سبز و سیاست جنایی پیشگیرانه است. همچون جرم‌شناسی نیز مورد توجه قرار گرفته است. **مواد و روش‌ها:** این تحقیق از نوع نظری و روش تحقیق به صورت توصیفی تحلیلی می‌باشد و روش جمع‌آوری اطلاعات به صورت کتابخانه‌ای و با مراجعه به اسناد، کتب و مقالات صورت گرفته است.

ملاحظات اخلاقی: در تمام مراحل نگارش پژوهش حاضر، اصالت متون، صداقت و امانتداری رعایت شده است.

یافته‌ها: آگاهی مردم و مشارکت آنان در امور مربوط به محیط زیست دارای اهمیت می‌باشد و به نظر می‌رسد اطلاع رسانی و ارتقاء سطح دانش و آگاهی‌های جامعه در خصوص موضوعات و مسائل زیست محیطی در حوزه پیشگیری اجتماعی قرار می‌گیرد. در این راستا تعریف و بررسی سه مفهوم اصلی تحقیق؛ جرم‌شناسی سبز، سیاست جنایی پیشگیری و سازمان‌های غیردولتی زیست محیطی ارائه شد. در ادامه پیشگیری مشارکتی نسبت به جرائم زیست محیطی و نقش سازمان‌های مردم نهاد زیست محیطی در نظام حقوقی ایران مورد کنکاش قرار گرفت.

نتیجه‌گیری: راهبردهای پیشگیری اجتماعی جرایم محیط زیستی شامل؛ آموزش و بالا بردن سطح آگاهی‌های عمومی، نقش آموزشی اقدامات شهروندان و سازمان‌های غیردولتی و نقش آموزشی رسانه‌های گروهی و همین‌طور پیشگیری وضعی بررسی و تحلیل شد. بنابراین می‌توان در تحقق بخشیدن به اهداف ذیل به قابلیت رسانه‌های گروهی دل بست: آموزش قوانین تخصصی در حوزه جرایم محیط زیستی، تهیه برنامه‌هایی متناسب با اقشار مختلف مردم از نظر فرهنگی، اقتصادی، علمی و ... بر اساس اصل لزوم حفاظت از محیط زیست و آموزش نحوه همکاری مردم با سایر نهادهای دیگر در موضوع و تلاش در جهت تقویت فرهنگ مشارکت در پیشگیری از بروز آسیب‌ها و جرایم محیط زیستی.

کلمات کلیدی: جرائم سبز، سیاست جنایی، پیشگیری، مشارکتی، جامعه مدنی.

مقدمه

۱- بیان موضوع

تأکید بر پیامدهای ناگوار ضررهای زیست محیطی در کنار رویکرد حمایت از محیط زیست موجب شکل‌گیری یک قلمروی مطالعاتی جدید تحت عنوان جرم‌شناسی سبز شده‌است. این قلمروی مطالعاتی با تأکید بر آسیب‌های زیست محیطی، نگاهی انتقادی به مسائل این حوزه دارد (نجفی ابرندآبادی، ۱۳۹۸: ۴۸).

جرم‌شناسی سبز بر این باور است که از یک سو، حل چالش‌های زیست محیطی، مستلزم نگاه انتقادی به جهان طبیعی و اجتماعی و از سوی دیگر، رابطه میان انسان و طبیعت در ارزیابی ضررهای زیست محیطی نیازمند بازمفهوم سازی با تکیه بر ضررهای وارد بر حیوانات و گیاهان است. یکی دیگر از مفاهیم کلیدی این قلمروی مطالعاتی آن است که بسیاری از ضررها به لحاظ مکانی واجد وصف بین‌المللی هستند (رایت، ۱۳۹۵: ۵۹).

هدف اصلی جرم‌شناسی سبز، ضرورت توجه گزاف به ضرر زیست محیطی است. این امر با بازمفهوم‌سازی ضرر با گذر از مبانی جرم‌شناسی جریان غالب محقق می‌شود. جرم‌شناسی سبز، خط میان دغدغه‌های جرم‌شناسی جریان غالب (تمرکز بر بزهکاری کارگری و جرایم خیابانی) و آینده پایدار محیط زیست و حقوق بشر (شهروندی زیست محیطی، رویه‌های اجتماعی پیشگیرانه و انصاف درون و فرانسلی) را در برمی‌گیرد.

آگاهی مردم و مشارکت آنان در امور مربوط به محیط زیست آنقدر دارای اهمیت می‌باشد که در مقررات بین‌المللی نیز به صراحت مورد تأکید قرار گرفته‌است و قسمت آخر بند ۵ از ماده ۵ کنوانسیون حفاظت از گونه‌های مهاجر وحشی ۱۹۷۹ آلمان مبنی بر آگاهی بخشی و اطلاع رسانی به مردم و لزوم استفاده از مردم محلی از این جمله است. چرا که مردم محلی به دلیل تعلق خاطری که به محل زندگی و حیات خود دارند

در صورت آگاهی از عواقب بین رفتن این اکوسیستم، خود نخواهند گذاشت که سایرین نیز مرتکب جرایم زیست محیطی در این زمینه شوند که این خود کلید اصلی پیشگیری وضعی می‌باشد (بیگی و داداشی چکان، ۱۳۹۶: ۶۳). البته به نظر می‌رسد اطلاع رسانی و ارتقاء سطح دانش و آگاهی‌های جامعه در خصوص موضوعات و مسائل زیست محیطی در حوزه پیشگیری اجتماعی قرار می‌گیرد. هدف مهم سیاست جنایی مشارکتی، تضمین حق امنیت جامعه با ترکیب هوشمندانه پیشگیری و پاسخ‌دهی - مجازات - و باز پذیرسازی اجتماعی بزهکاران است. در واقع تأمین امنیت به عنوان نتیجه مبارزه با پدیده مجرمانه، خود هدف عمده ای است که با مشارکت مردم تحقق می‌یابد (جمشیدی، ۱۳۹۵: ۲۴).

مبنای اصلی مشارکت در پیشگیری از جرم این است که مؤثرترین روش مقابله با جرم و ارتقای کیفیت زندگی در جامعه، دخالت خود شهروندان و فعالیت آن‌ها جهت پیشگیری از جرم است (جمشیدی، ۱۳۹۵: ۲۴). هر چند در سیاست گذاری عمومی جنس سیاست‌ها اقتضای آن را دارد که دستگاه و نهادهای دولتی و عمومی مجری سیاست‌ها و خط مشی‌های متخذه باشند، اما تنیدگی بسیاری از مسائل عمومی من جمله محیط زیست با مسائل مردمی، مشارکت دادن آن‌ها را در فرایند سیاست سازی و اجرای خط مشی‌های زیست محیطی لازم نموده‌است (رضوانی فر، ۱۳۹۳: ۸۲).

به هر حال مداخله و مشارکت فعال جامعه مدنی در حوزه محیط زیست و نقش آفرینی آن با کارکردهای پیشگیرانه و تنبیهی دارای اهمیت و پیامدهای مثبت و مورد اقبال جهانیان می‌باشد. بر این اساس، هرچند بسیاری از مقررات اولیه اساساً منتج از سیاست‌های متمرکزسازی و برنامه‌ریزی اجرا شده توسط یک دولت توسعه محور هستند، با وجود این، مشخص شده‌است که جدیدترین مقررات توسط یک جامعه مدنی سازمان‌یافته و آگاهی زیست محیطی در قالب یک چارچوب سیاسی دموکراتیک و بهبود دانش علمی و الزامات تقاضا

همانطور که مشاهده شد، یکی از متغیرهای پژوهش حاضر یعنی سیاست جنایی پیشگیرانه جامعه مدنی در آثار نویسندگان و پژوهشگران حقوق کیفری مورد توجه قرار گرفته‌است. اما ورود به بحث پیشگیری در حوزه‌های متفاوت می‌تواند با دلایل و بنا بر مصالح متفاوت باشد. در خصوص موضوعات محیط زیستی، علاوه بر مسئله ناکارآمدی کیفرها، الزامات مربوط به موضوعات محیط زیستی از جمله خصوصیت غیر قابل جبران بودن بسیاری از آسیب‌ها که رابطه مستقیم با حیات و زندگی بشریت و حفظ انواع موضوعات طبیعی دارند، اهمیت دو چندان به بحث پیشگیری در این حوزه می‌دهد

اهمیت شناساندن ظرفیت‌های بالقوه فراوان نهادهای جامعه، بالاخص سازمان‌های مردم‌نهاد در جهت حمایت از محیط زیست، عدم شناخت جایگاه این سازمان‌ها در سیاست جنایی، علاقه شخصی نگارنده و عدم وجود پژوهش تخصصی، انجام چنین مقاله‌ای را توجیه و ضروری‌تر می‌سازد.

متغیرهای این پژوهش، محدودیت‌ها و چهارچوب کلی آن را ترسیم می‌کنند. در میان الگوهای مختلف سیاست جنایی، صرفاً بررسی جرائم سبز مورد بحث و بررسی قرار خواهد گرفت؛ همچنین در فضای پژوهش حاضر تکیه اصلی بر سیاست جنایی پیشگیرانه جامعه مدنی می‌باشد. لازم به ذکر است که مطالعه موردی جرائم و ناهنجاری‌های موجود در اجتماع در دایره موضوعات پژوهش حاضر قرار ندارد.

۲- تبیین مفاهیم

سیاست جنایی پیشگیری، شاخه‌ای از سیاست جنایی است که موضوع آن تعیین و پیشنهاد اقدام‌های غیرکیفری به منظور پیشگیری از بزهکاری در جامعه یا یک جمعیت محدود است (زرگری، ۱۳۹۰: ۲۷).

سازمان‌های غیردولتی زیست محیطی، در مقام تعریف، بیان شده که، "سازمان‌های غیردولتی زیست محیطی به

شده‌است. با توجه به اهمیت موضوع هدف این مقاله بررسی جرائم سبز و سیاست جنایی پیشگیرانه است (Drummond & Barros-Platiau, 2006: 28).

جرم انگاری اعمال علیه طبیعت و محیط زیست در پرتو اسناد ارشادی و الزام آور بین‌المللی مانند کنوانسیون اروپایی حفاظت از محیط زیست از طریق حقوق کیفری ۱۹۹۸، اساسنامه دیوان کیفری بین‌المللی (ماده ۸)، کنوانسیون حفاظت از گونه‌های جانوری و گیاهی دریایی قطب جنوب (کنوانسیون کانبرا)، کنوانسیون میراث جهانی فرهنگی و طبیعی (یونسکو)، کنوانسیون تنوع زیستی (کنوانسیون ریو)، کنوانسیون ایمنی زیستی و پروتکل کیوتو درباره کنوانسیون تغییرات اقلیم و گسترش اعمالی هم‌چون قطع درختان، تخریب فضای سبز، جنگل زدایی، بوم زدایی، اعمال علیه حیات گونه‌های جانوری و گیاهی و مقررات پسمان‌داری، صنعتی و آب و هوا، نسل جدیدی از بزهکاری را ایجاد نمود که به لحاظ ویژگی‌های ماهوی و شکلی، موضوع رشته تخصصی حقوق کیفری محیط زیست واقع شد (رمضانی قوام آبادی، ۱۳۸۷: ۲۰۱).

ماده ۶۸۸ قانون مجازات اسلامی و ماده ۹ قانون حفاظت و بهسازی محیط زیست (۱۳۵۳ اصلاحی ۱۳۷۱)، حاوی مقرره‌هایی هستند که علی‌رغم اینکه تعاریفی از مفهوم آلودگی و تخریب ارائه نموده‌اند، گستره آلودگی‌ای که باعث ایجاد مسئولیت کیفری می‌گردد را نامشخص رها کرده‌اند. قانونگذار در ارائه تعریف و تبیین موضوعات محیط زیستی همچون آلودگی و تخریب (مذکور در ماده یک آیین‌نامه اجرایی بند ج ماده ۱۰۴ برنامه سوم توسعه) تا حد زیادی از تعاریف علوم طبیعی بهره برده‌است که اجتناب‌ناپذیر و لازمه این حوزه است زیرا، جرایم زیست محیطی مانند انواع دیگر جرایم صرفاً یک اصطلاح حقوقی نیست بلکه با بسیاری از اصول علمی دیگر فهمیده می‌شود...» (Katja Eman, 2009: 578).

دیگر، به نظام اقتصادی جامعه صدمه می‌زنند؛ مرتکبان این جرایم نیز مانند بزهکاران یقه سفید ساترند، دارای انگیزه‌های مالی و موقعیت اقتصادی و سیاسی بالا هستند و اهداف سودجویانه خود را با ارتکاب جرایم زیست محیطی در بستر و چارچوب شغل خود محقق می‌نمایند. از این رو، این بزهکاران را، با توجه به بزه دیده اعمال مجرمانه آن‌ها، یعنی طبیعت در مفهوم موسع و با الهام از مفهوم «یقه سفید»، بزهکاران یقه سبز^۱، جرایم سبز و به تبع آن، رویکرد جرم شناسانه آنها را «جرم‌شناسی سبز» و «جرم‌شناسی جرایم یقه سبزها»^۲ نامیدند.

پروفسور وایت در جدیدترین تعریف خود از جرم‌شناسی سبز چنین تعریف کرده‌اند: جرم‌شناسی سبز به مطالعه ضررهای زیست محیطی (در این بستر، ضرر مفهومی عام‌تر از جرایم تعریف شده در سیاهه قوانین جنایی دارد)، کنش‌گران این حوزه (مطالعه ضابطان قضایی، نظام تعقیب کیفری و رویه‌های تعیین کیفر) و قوانین محیط زیست سامانه‌های کیفری، مدنی و اداری که از یک سو، جهت حفظ و مدیریت محیط زیست و گونه‌های جانوری و گیاهی و از سوی دیگر، جهت مقابله با پیامدهای زیست محیطی حوزه‌های صنعتی تشکیل می‌شوند) می‌پردازد و به دنبال توسعه نظام جرم‌انگاری در این حوزه است.

۱- پیشگیری مشارکتی نسبت به جرائم زیست محیطی

قانون سیاست ملی محیط زیستی ایالات متحده آمریکا، جهت به مشارکت کشاندن هر چه بیش‌تر مردم، در راستای اهداف آگاهی رسانی و وارد کردن ارزش‌های اجتماعی به فرآیند تصمیم‌گیری در خصوص طرح‌های دارای آثار مهم محیط زیستی، یکی از شرایط احراز سمت قانونی برای طرح دعوا در خصوص طرح مزبور را شرکت در فرآیند تصمیم‌گیری

تشکل‌های غیردولتی، غیرانتفاعی و غیرسیاسی اطلاق می‌گردد که از تجمع اشخاص حقیقی به طور داوطلبانه و به گونه‌ای سازمان دهی شده‌است که این اشخاص با تدوین اساسنامه‌ای مدون، از تاریخ ثبت در مراجع رسمی کشور به عنوان یک شخصیت حقوقی جهت تحقق اهداف و آرمان‌های مشترک در زمینه حمایت و حفاظت از محیط زیست به فعالیت در سطح شهرها و روستاهای کشور و در صورت امکان در سطح بین‌المللی می‌پردازد. (رشیدیپور، ۱۳۸۲: ۵)، سازمان‌های غیردولتی در دو قالب "رقیب" یا "همکار" دولت‌ها نقش دهی می‌کنند. در موضوعات مرتبط با حقوق بشر این سازمان‌ها بیشتر به عنوان رقیب دولت‌ها هستند، در حالی که در خصوص مسائلی چون بهداشت، توسعه و محیط زیست بیشتر به مثابه همکار دولت‌ها تلقی می‌شوند. امروزه سازمان‌های غیردولتی هم با ایفای وظیفه اعلام و گزارش جرایم و هم با نقش آفرینی در راستای یاری رسانی به بزه دیدگان خاص به نظام عدالت کیفری کمک می‌کنند (رمضانی قوام آبادی، ۱۳۹۰: ۱۹۹).

۳- روش تحقیق

مقاله حاضر به لحاظ هدف کاربردی، به لحاظ ماهیت توصیفی تحلیلی و به لحاظ روش کتابخانه‌ای است. با مطالعه و بررسی کتب و مقالات در ارتباط با موضوع گردآوری اطلاعات با استفاده از ابزار فیش برداری انجام شد.

بحث و نظر

جرم محیط زیستی را هر نوع فعل یا ترک فعلی که سبب ورود زیان و صدمه شدید به محیط زیست و به مخاطره انداختن جدی حیات و سلامت انسان و سایر جانداران شود که در قانون برای آن مجازات در نظر گرفته شده است» تعریف کرده‌اند.

جرایم زیست محیطی از یک سو، حق بر محیط زیست سالم (نسل با مقوله سوم حقوق بشر) را نقض می‌کنند و از سوی

¹ - Green Collar Criminals.

² - Green Collar Crimes.

در خصوص طرح و اعمال نظر و یا ارائه پیشنهاد می‌داند. افرادی که یک طرح فدرال آن‌ها و یا محیط زیست اطرافشان را به طور مستقیم تحت تأثیر قرار می‌دهد و یا طرح را غیر عملی یا از نظر محیط زیستی غیر قابل قبول می‌دانند باید از فرصتی که قانون فدرال برای آن‌ها در خصوص مشارکت در فرآیند تصمیم‌گیری فراهم کرده‌است استفاده نمایند. فرد باید در این فرآیند درگیر شود تا دارای سمت شناخته شود (Gary, 2009: 9).

پیشگیری مشارکتی در حوزه موضوعات محیط زیستی در پی چیزی فراتر از مشارکت دادن فردی افراد در حفظ محیط پیرامونی خود و یا اقدامات حفاظتی شخصی است. گرچه اقدامات این‌چنینی نیز در حوزه مطالعات مربوط به پیشگیری بررسی می‌شود اما ایده پیشگیری مشارکتی نیازمند نهادینه شدن امر مشارکت و پیشگیری در جامعه است که با اقدامات جمعی در قالب نهادهای مردمی پیوند می‌خورد. علی‌رغم اهمیت و مزایای مشارکت مردم در امر پیشگیری این جمله از گسن همیشه باید مد نظر ما باشد که «معمولاً ملاحظه می‌شود که اگر مشارکت مطلوب است، نباید از حدی تجاوز نماید و معمولاً به خیانت و تجاوزهای گروه‌های مراقبت و با گشتی‌های شهروندان اشاره می‌کنند» (گسن، ۱۳۹۲: ۱۱۳). به عبارتی میزان مداخله افراد، شکل مداخله، نهادهای ناظر و توجه به حقوق اساسی بشری از اموری است که در مشارکت‌دهی مردم در امر پیشگیری از جرم باید مد نظر قرار گیرد و جوانب آن به خوبی تبیین گردد.

۲- بررسی نقش سازمان‌های مردم‌نهاد زیست محیطی در نظام حقوقی ایران

تشکل‌های مردم‌نهاد یا همان سازمان‌های غیردولتی می‌توانند با تبلیغات و اطلاع‌رسانی بموقع و حساس کردن افکار عمومی، زمینه مشارکت موثر مردمی را در راستای

مسائل و موضوعات منابع آب و بطور کلی زیست محیطی فراهم کنند (محمودی جانکی و زکوی، ۱۳۹۶: ۲۷۹).

بدیهی است اگر جامعه در ارتباط با این قبیل جرائم دارای کنش و واکنش مناسب باشد، می‌تواند به پیشگیری از وقوع یا تکرار آنها و نیز ساماندهی برخورد مناسب با بزهکاران مساعدت نماید. زیرا صرف مداخله دولت در حفاظت از منابع آبرزی کافی نبوده و پیشنهاد می‌گردد که مدل جامعوی و اجتماعی مثل انجمن‌های مردم‌نهاد در نائل شدن به سیاست‌جنایی در مورد منابع آبرزی مداخله نمایند (حیدرزاده، ۱۳۹۲: ۱۲).

نقش سازمان‌های غیردولتی در اجرای سیاست‌های زیست محیطی آنقدر مهم و تأثیرگذار است که در همه مراحل خط مشی‌گذاری، جایگاه نهادهای غیردولتی به عنوان واسطه حلقه حکومت و مردم پیش‌بینی شده و سناریوی بازیگران این سازمان‌ها به صورت کامل از قبل طراحی شده‌است (رضوانی فر، ۱۳۹۳: ۸۲).

در ایران علی‌رغم اینکه انجمن‌های حامی محیط زیست وجود دارند، لیکن نقش آن‌ها کم‌رنگ است و اولاً در سیاست‌تقنینی، قضایی و اجرایی جایگاه مشخصی برای آن‌ها تعریف نشده و ثانیاً ضرورت حفاظت از محیط زیست دریایی به یک مطالبه عمومی و جدی تبدیل نگردیده‌است و کسانی که به تخریب یا آلوده‌سازی محیط زیست دریایی مبادرت می‌نمایند با چهره عبوس و ناراحت مردم جامعه مواجه نمی‌شوند. در نظام‌های حقوقی سبز، دولت‌ها با توجه به ظرفیت سازمان‌های مردم‌نهاد به این سازمان‌ها امکان مشارکت در مقررات‌گذاری، مشارکت در طرح دعوی و نظارت و پایش اجرای قوانین و مقررات را می‌دهند. در نظام حقوقی ایران برای سازمان‌های مردم‌نهاد زیست محیطی، نقش قضایی (اعلام جرم) و مشارکت در تهیه و تدوین و اجرای برنامه‌های حفاظت از محیط زیست پیش‌بینی نشده‌است.

این موضوع مورد تأیید کسانی دیگر نیز می‌باشد به این ترتیب که بیان داشته‌اند فراهم کردن زمینه تحقق مؤلفه‌های اساسی مشارکت‌های محیط زیستی از الزامات پایه‌ریزی یک سیاست جنایی منسجم و کارآمد است و در عمل، نتایج قابل توجهی در حوزه پیشگیری و مبارزه با جرایم و آسیب‌های محیط زیستی خواهد داشت (مهدوی، ۱۳۹۵: ۹۳). بررسی قوانین و مقررات ناظر بر مشارکت‌های محیط زیستی و همچنین، ارکان اساسی آن در کشورمان (ایران) بیانگر خلاء قانونی در خصوص حق دسترسی مردم به اطلاعات محیط زیستی، حق مشارکت در تصمیم‌گیری‌هایی که محیط زیستشان را تحت تأثیر قرار می‌دهد و همچنین ضمانت‌اجراهای تضمین این حقوق است (مهدوی، ۱۳۹۵: ۹۳).

بر این اساس، بررسی وضعیت سمن‌ها در کشور ایران مؤید ایجاد یک روند رکود و توقف نسبی از آغاز سال ۱۳۸۵ تا کنون است که به دلیل ورود مسائل سیاسی و امنیتی به ساختار فعالیت‌های اجتماعی و عدم توجه به سمن‌ها در سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی محیط زیست کشور ناشی از عدم باور مدیران ارشد و تصمیم‌گیران ارشد کشور می‌باشد و این موضوع سبب کاهش چشمگیر سالانه سمن‌های فعال در سطح کشور گردیده‌است، به نحوی که در سال ۱۳۹۰، حدود ۴۰ سمن در سراسر کشور منحل گردیده‌است و امروز نسبت تعداد سمن‌های فعال به سمن‌های ثبت شده در سراسر کشور بسیار اندک می‌باشد (رستمی، ۱۳۸۶: ۴۱).

۳- راهبردهای پیشگیری اجتماعی جرایم محیط زیستی

راهبردهای مبتنی بر پیشگیری اجتماعی از جرم با فراهم کردن زمینه‌های رشد و تعالی انسان در زندگی جمعی و از آن جا که غالباً منافاتی با امنیت خصوصی و خلوت شهروندان ندارند، از راهکارهای مفید و مطلوب در مطالعات پیشگیری به حساب می‌آیند؛ اما به هر حال مطالعات نشان می‌دهد که این راهبردها قادر به پیشگیری از وقوع همه جرایم نیستند. از آن

با این وجود، کاستی‌ها و استثنائات و همچنین امکان حذف و تغییر فهرست سمن‌های فعال در حوزه محیط زیست توسط مقامات دولتی می‌تواند موجب خدشه در تعهدات دولت و مهم‌تر نیل به هدف محیط زیست سالم و سبز شود (غمامی و همکاران، ۱۳۹۷: ۳۹۷).

بر این اساس، انسجام و همبستگی میان نهادهای مدنی و سازمان‌های رسمی در این حوزه بسیار حساس و مهم، به طور بایسته وجود ندارد. لازم به ذکر است که مؤلفه‌های اصلی مشارکت به حق دسترسی به اطلاعات زیست محیطی و مشارکت عموم در فرایند تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری و دسترسی و توسل به مراجع اداری و قضایی در حوزه محیط زیست تقسیم می‌شود (داداشی چکان و بیگی، ۱۳۹۶: ۲۴).

مثلاً لازم است که صیادان در فرایند تصمیم‌سازی و مقررات‌گذاری در حوزه صید و صیادی مشارکت نمایند و مشارکت داده شوند. زیرا آنان به طور مستقیم با این مقوله سر و کار دارند و نیازمندی‌های این موضوع و اقتضائات مربوطه را به خوبی با تمام وجود درک و لمس نموده‌اند. به هر حال، آنچه قطعی به نظر می‌رسد این است که بر اساس تصمیم‌گیری‌هایی بر پایه جامعه و بر اساس نمایندگان صنعت در بدنه مدیریتی ماهیگیری، ماهیگیران باید در فرایند تعیین اهداف مدیریتی و سازوکارهای رسیدن به آن اهداف نقش داشته‌باشند. این مسئله به همراه کنترل دسترسی به منابع می‌تواند گام بلندی در راه تضمین آینده ذخایر ماهیان باشد (هال، ۱۳۹۰: ۳۹۴).

به اعتقاد برخی، پیشگیری مشارکتی نسبت به جرائم زیست محیطی در ایران در مرحله جنینی قرار دارد. زیرا تامل در مقررات حاکم بیانگر آن است که در نظام حقوقی ایران صرفاً به طور پراکنده مواد مختلفی به مشارکت سازمان‌های غیردولتی اختصاص یافته‌است و قانون جامع و مستقلاً در خصوص پیشگیری مشارکتی وجود ندارد (رمضانی قوام آبادی، ۱۳۹۰: ۱۹۹).

جمله می‌توان جرایم اقتصادی و یا سازمان یافته را نام برد که در برخی موضوعات با جرایم محیط زیستی همپوشانی دارند. آموزش و بالا بردن سطح آگاهی‌های مردمی از اصلی‌ترین تدابیری است که در راستای پیشگیری از جرایم محیط زیستی باید مورد توجه قرار بگیرد و حرکتی در جهت تحقق دموکراسی محیط زیستی است. خواهیم دید که مشارکت در تصمیم‌گیری در خصوص طرح‌ها و پروژه‌های محیط زیستی، به عنوان یکی از مؤلفه‌های اصلی اصل کلی مشارکت چگونه می‌تواند در راستای آموزش دهی افراد و حرکت به سمت پیشگیری اجتماعی مشارکتی به کار گرفته شود.

۳-۱- آموزش و بالا بردن سطح آگاهی‌های عمومی

آموزش هم با هدف عام مشارکتی و هم با اهداف خاص محیط زیستی و پیشگیری‌های محیط زیستی انجام می‌شود. در بحث آموزش، از سویی نیازمند آموزش و آگاهی رسانی در خصوص اهمیت مشارکت هستیم، همچنین آموزش و آگاهی رسانی نسبت به روش‌های پیشگیری از آسیب و سطوح آن و نحوه مشارکت مردم در آن مد نظر ما است؛ از سویی آموزش و آگاه کردن مردم نسبت به ارزش محیط زیست و هزینه‌هایی که عدم توجه کافی به این حوزه متوجه جامعه خواهد کرد و همچنین درونی کردن ارزش‌های محیط زیستی در افراد که به زعم ما ماهیتی اساس پیشگیرانه دارد، موضوع اصلی در پیشگیری‌های محیط زیستی در شکل مشارکتی آن است.

سمینار خط مشی اروپایی حفاظت از محیط زیست از طریق قوانین کیفی مصوب ۱۹۹۲ در تصمیمات پایانی خود با به رسمیت شناختن و اهمیت دادن به بحث پیشگیری دو شیوه مهم پیشگیری را ایجاد ننگ اخلاقی و رشد آگاهی‌های عمومی می‌داند. به عبارتی از سویی تقویت این دیدگاه که ورود خسارت به محیط زیست امری نادرست و زننده است و آگاهی بخشی و اطلاع رسانی به مردم در آثار و پیامدهای رفتارشان.

قانون اساسی در اصل سوم خود و اصل سی ام به اموری می‌پردازد که دولت‌ها را در انجام این گونه وظایف آموزشی ملزم می‌نماید و در کنار آن الزام به فراهم کردن زمینه‌های مشارکت مردم، در مجموع می‌تواند زمینه قانونی خوبی را برای مشارکت‌های پیشگیرانه اجتماعی در شکل آموزش فراهم نماید. اما به هر حال «اساس نقش دهی به مردم به میزان پابندی مسئولانی که باید برای مردم زمینه سازی نمایند برمی‌گردد و این موضوع نیز می‌تواند از جمله دغدغه‌های اجرایی و عملی مشارکت مردم در این زمینه باشد. چرا که با تغییر دولت‌ها و تغییر نگرش آن‌ها در ضرورت میزان مداخله مردم در امور مربوط به خودشان همواره این جایگاه مهم را با فراز و نشیب‌های پی در پی مواجه می‌سازد اما نباید این دغدغه مهم را به عنوان مانع تلقی و از اصل استراتژیک مشارکت مردم دست برداشت (جمشیدی، ۱۳۹۵: ۲۴).

۳-۲- نقش آموزشی اقدامات شهروندان و سازمان‌های غیردولتی

با وجود این که نقش آموزش وظیفه‌ای است که بر عهده دولت قرار داده شده است اما سهم جامعه مدنی در این خصوص بالاست. خانواده، مدرسه، مسجد و مراکز دینی، سازمان‌های غیردولتی و رسانه‌های گروهی از جمله نهادهای اجتماعی هستند که این کارکرد آموزشی جامعه مدنی را برآورده می‌سازند. خانواده نقش اصلی را در اجتماعی شدن و جامعه پذیری فرد از همه مهم‌تر آموزش ارزش‌های انسانی بر عهده دارد؛ که بدون تردید این نقش دوم عامل بسیار مهمی در پیشگیری از ارتکاب بسیاری از جرایم علیه محیط زیست خواهد بود (رستمی، ۱۳۸۶: ۴۱).

۳-۳- نقش آموزشی رسانه‌های گروهی

رسانه‌های گروهی با روش‌های خلاقانه‌ای که در اختیار دارند می‌توانند نقش مفیدی در جهت پیشگیری از آسیب به محیط

تبیین و به عبارتی جرم‌هایی فرصت مدار هستند (رایج‌بان اصلی ۱۳۸۳: ۴۸)، روش‌های کارایی به حساب می‌آیند. باید توجه کرد که با توجه به اینکه شرکت‌های صنعتی و تولیدی، دولتی یا خصوصی، از عاملان مهم در ایراد صدمات محیط زیستی هستند، اهمیت صدمه نرسیدن به اعتبار و حسن شهرت برای ادامه فعالیت آن‌ها ضروری است؛ این عاملان با مجرمانی که موقعیت اجتماعی مطلوبی ندارند و ریسک پذیری بالایی دارند متفاوت هستند بالا بردن ریسک ارتکاب جرم با بالا بردن نظارت‌ها و احتمال شناسایی و کشف جرایم، در خصوص چنین عاملان و مرتکبانی، در پیشگیری از ارتکاب جرم مؤثر خواهد بود.

نتیجه‌گیری

ورود به بحث پیشگیری در حوزه‌های متفاوت می‌تواند با دلایل و بنا بر مصالح متفاوت باشد. در خصوص موضوعات محیط زیستی، علاوه بر مسئله ناکارآمدی کیفیها، الزامات مربوط به موضوعات محیط زیستی از جمله خصوصیت غیر قابل جبران بودن بسیاری از آسیب‌ها که رابطه مستقیم با حیات و زندگی بشریت و حفظ انواع موضوعات طبیعی دارند، اهمیت دو چندان به بحث پیشگیری در این حوزه می‌دهد. اهمیت توسل به پاسخ‌های پیشگیرانه در حوزه محیط زیست، با عنایت به خصوصیات جرایم و آسیب‌های محیط زیستی، دو چندان و از نظر روش‌ها و الگوها نیز با توجه به نوع مرتکب متفاوت خواهد بود. پیشگیری مرحله نخست پاسخ به پدیده مجرمانه است که اهمیت آن در موضوعات محیط زیستی بنابر اقتضائات موضوع دو چندان است، حوزه محیط زیست با توجه به اهمیت در موضوعات محیط زیستی بنا بر اقتضائات موضوع دو چندان است. حوزه محیط زیست با توجه به اهمیت و ماهیت آن نمی‌تواند منتظر آزمون و خطاهای بسیار باشد که خود صدمات غیر قابل جبرانی را به آن وارد خواهد کرد. در برخورد با پدیده‌های جدید باید با احتیاط بیشتری

زیست با فرهنگ‌سازی و بالا بردن سطح آگاهی‌های مردمی بازی کنند. معرفی محیط زیست به عنوان حوزه‌ای دارای ارزش ذاتی، فرهنگ‌سازی در جهت مشارکت در امور محیط زیستی، تبیین اهمیت پیشگیری در این حوزه، بازگویی و انتشار قوانین موجود در این حوزه، معرفی و آشنایی مردم با جرایم احتمالی که ممکن است با آن روبرو شوند یا رفتارهای آسیب رسان که ممکن است در آن درگیر باشند و آگاه کردن مردم از عواقب اقدامات نا آگاهانه و نادیده گرفتن محیط زیست از مواردی است که رسانه‌های گروهی با اهتمام به آنها، می‌توانند کمک شایانی در پیشگیری از آسیب‌های محیط زیستی نمایند.

۴- پیشگیری وضعی

پیشگیری وضعی از اشکال گوناگون پیشگیری می‌باشد و منظور از آن عبارت است از اقدامات پیشگیرانه معطوف به اوضاع و احوالی که جرائم ممکن است در آن وضع به وقوع بپیوندند یا به عبارتی پیشگیری شامل اقدامات غیرکیفری است که هدفشان مانع شدن و جلوگیری از به فعل در آمدن اندیشه مجرمانه یا تغییر دادن اوضاع و احوالی است که یک سلسله جرائم مشابه در آن به وقوع پیوسته و یا ممکن است در آن اوضاع و احوال ارتکاب یابد. در این راستا پیشگیری وضعی و فنی شاخه‌ای از جرم‌شناسی کاربردی است که موضوع آن تعیین موثرترین وسایل و روش‌ها برای تأمین پیشگیری بدون توسل به کیفر است (میرخلیلی، ۱۳۸۸: ۸۹). در حوزه آسیب‌های محیط زیستی از طریق توسعه نظارت‌ها، پایش‌های معین زمانی و مکانی و محافظت از آماج در پی افزایش ریسک کشف جرم و دستگیری مجرمان هستیم. این نوع نظارت‌های مشارکتی با توجه به موضوعات طبیعی و انسانی و مرتکبان طبع متفاوتی دارد؛ اما به هر حال، از آن جایی که برخی جرایم این حوزه بر پایه نظریه فرصت قابل

تجربه ثابت کرده‌است که در راستای محافظت از محیط زیست در قبال بسیاری از متخلفان، حتی مجازات‌های شدید و در نظر گرفتن جزای نقدی سنگین نه تنها از جرم نکاسته بلکه در بسیاری از موارد هزینه‌ها به بقیه تحمیل شده‌است.

در یک حاصل جمع باید به خاصیت آموزشی سازمان‌های مردم نهاد در اشکال وسیع‌تر، تخصصی‌تر و داوطلبانه اشاره شود. این سازمان‌ها در ارائه طرح‌های آموزشی خود، با نوآوری‌هایی که حاصل فکر افرادی علاقه مند است، بهتر می‌توانند نظر مخاطبان خود را به موضوع جلب کنند. همچنین قادر هستند برای تأمین منابع مالی خود البته با حفظ بی‌طرفی به سمت صنایع خصوصی رفته‌است و با بهره‌گیری از منابع آن‌ها در مسیر حل مشکلات تخصصی به این صنایع یاری رسانند. البته این نوع دخالت دهی سازمان‌های غیر دولتی می‌تواند نقش نظارتی، هم بر صنایع خصوص و هم دولتی داشته‌باشد که خود نیازمند اعتماد و تعامل صحیح است.

به واقع از آن جایی که حوزه محیط زیست حوزه‌های تخصصی است و اغلب نهادهای رسمی و یا صاحبان صنایع دغدغه اقدامات حساب نشده و غیر تخصصی شهروندان را دارند، با تقویت سازمان‌های غیر-دولتی به عنوان نهادهای تخصصی و مردمی می‌توان در این زنجیره کنش و واکنش، با جلب اطمینان طرفین، به نتایج مثبتی دست یافت.

نهادهای رسمی با صاحبان صنایع در مقابل نهادهای مردمی که به شکل تخصصی و داوطلبانه آموزش می‌دهند، اطلاع رسانی می‌کنند، نظارت می‌کنند، نظرات اصلاحی دارند و با تعاملی سازنده پیشنهاد ارائه می‌دهند و سرانجام نقش‌های پیشگیرانه و مشارکتی را بر عهده می‌گیرند، نمی‌توانند به برخی بهانه‌ها متوسل شوند و سعی خواهند کرد رفتارهای آسیب رسان خود را به حداقل رسانند و در جهت رعایت اصل احتیاط و پیشگیری گام بردارند. در یک کلام ارتقا و تقویت نقش سازمان‌های مردم نهاد به اثر بخش‌تر شدن بسیاری از

برخورد کرد و بدون شناخت همه جانبه و بررسی جامع مسائل مرتبط نمی‌توان به سمت پیشگیری رفت. عینیت یافتن تدابیر پیشگیرانه نیازمند بررسی شرایط عملی و یا زمینه‌های کاربردی است؛ اینکه آیا اتخاذ روش‌ها و حرکت به سمت پیشگیری و محافظت از آماج‌ها مثر ثمر خواهد بود و بهترین الگو در این باب چیست؟ روش‌های پیشگیری، نوع، سطح و شیوه اعمال تدابیر گوناگون، نسبت به پدیده مجرمانه از این حیث که عام باشد و یا خاص؛ آیا روش‌های پیشگیرانه بر همه یا غالب گونه‌های مرتکبان قابل اعمال است یا خیر. البته ناگفته پیداست که در این حوزه نظر به اینکه برخی موضوعات به نحوی از جرایم سازمان یافته و با اقتصادی به شماره می‌روند بهره‌گیری از قدرت بازدارنده اقدامات کیفری، نه به عنوان یک راهکار واقعی اما به هر حال لازم می‌نماید. تا جایی که برخی از کشورها همچون هلند با استفاده از مدل، قوانین مبهم در حوزه محیط زیست، که در بسیاری موارد مخالف با اصل قانونی بودن جرم و مجازت می‌باشد، در پی استفاده از امتیاز بازدارنده آن هستند.

موضوعات محیط زیستی تمام دارای خاصیت منحصر به فردی هستند که آن‌ها را به عنوان عناصر اصلی حیات ما دارای ارزش بنیادین می‌کند. این موضوعات با ارزش گاه در صورت اهمال در حفاظت از آن‌ها در معرض انقراض و نابودی قرار می‌گیرند و امکان احیاء آن وجود ندارد. بنابراین در این زمینه عقل سلیم راهکاری جز پیشگیری خواهد اندیشید؟ به علاوه گاه هزینه اعاده وضع به حالت سابق چنان زیاد است که حتی با شناسایی علت اصلی یا علل متعدد دخیل در امر نمی‌توان آن‌ها را محکوم به اعاده وضع به حالت سابق نمود و هر نوع تلاش در این خصوص مستلزم هزینه‌های بسیار سنگین است. توجه به این مسائل اندیشمندان و متخصصان علوم محیط زیستی را به تذکر و طرح گسترده لزوم به کارگیری اقدامات پیشگیرانه از ورود آسیب در مسائل محیط زیستی وا داشته‌است. همچنین

فعالیت‌های مشارکتی در شکل پیشگیری اجتماعی و برخورداری این طرح‌ها از پشتوانه قوی‌تر کمک خواهد کرد. همچنین می‌توان گفت رسانه‌های گروهی باید نقش آشتی دهنده مردم با محیط زیست خود را بازی کنند. مردم تا زمانی که از خطر بزرگی که محیط زیست و حیاتشان را تهدید می‌کند آگاه نباشند و راهکارهای مناسب در حفاظت از آن را ندانند عاملان خوبی نیستند. رسانه‌های گروهی با توجه به همگانی بودن و سهولت دسترسی به آن‌ها و با توجه به اینکه مردم در بسیاری موارد هنوز با فرهنگ مشارکت در گروه‌ها آشنایی ندارند و امکان دارد هنوز علاقه و یا وقت لازم برای کسب اطلاعات تخصصی را نداشته باشند، با توجه به اینکه تبلیغ الگوهای رفتاری مناسب و انتخاب موضوعات برای انتقال تا حد بسیار زیادی فارغ از دغدغه مخاطب و مستقل عمل می‌کنند ابزار خوبی برای انتقال مفاهیم محیط زیستی و هدایت صحیح مردم، به حساب می‌آیند.

ملاحظات اخلاقی: در ابتدا تا انتهای این تحقیق، اصول صداقت و امانتداری رعایت گردیده است

تعارض منافع: تدوین این مقاله، فاقد تعارض منافع بوده است.

سهام نویسندگان: نگارش متن توسط نویسندگان و نظارت علمی و اصلاحات نهایی توسط نویسنده مسؤول صورت گرفت.

تشکر و قدردانی: از کلیه کسانی که در تهیه این مقاله ما را یاری رساندند، تشکر می‌نماییم.

تأمین اعتبار پژوهش: این پژوهش فاقد تأمین کننده مالی می‌باشد.

منابع و مأخذ

الف. منابع فارسی

- تهران: دفتر مشارکت‌های مردمی سازمان حفاظت محیط زیست.
- رضوانی‌فر، محمدمهدی. (۱۳۹۳). *مقدمه‌ای بر سیاست گذاری زیست محیطی در نظام حقوقی ایران*. تهران: انتشارات مجد.
- رضانی قوام آبادی، محمد حسین. (۱۳۸۷). «تأملی بر نقش و جایگاه سازمان‌های غیردولتی در دعاوی کیفری زیست محیطی». *مجله نامه مفید*، ۶۷: ۲۰۱-۲۱۳.
- رضانی قوام آبادی، محمدهسین. (۱۳۹۰). «پیشگیری و سرکوب جرایم زیست محیطی در پرتو اقدامات سازمان‌های غیردولتی در نظام حقوقی ایران». *مجله حقوقی دادگستری*، شماره ۷۵: ۱۹۹-۲۰۹.
- زرگری، سید مهدی. (۱۳۹۰). *پیشگیری از بزهکاری*. تهران: انتشارات نگاه بینه.
- غمامی، محمدمهدی؛ کدخدا مرادی، کمال و درخشان، داور. (۱۳۹۷). «تعهدات حمایتی دولت در قبال سازمان‌های مردم نهاد زیست محیطی در نظام حقوقی ایران». *دو فصلنامه پژوهشنامه حقوق اسلامی*، ۱۹(۲): ۳۹۷-۴۰۸.
- گسن، ریموند. (۱۳۹۲). *جرم شناسی کاربردی*. ترجمه مهدی کی‌نیا، تهران: انتشارات مجد.
- محمودی جانکی، فیروز و زکوی، مهدی. (۱۳۹۶). «سیاست جنایی ایران در جرایم علیه منابع آب با تأکید بر قوانین بین المللی». *فصلنامه مطالعات حقوقی*، ۱۳۹۶، ۱(۸): ۲۷۹-۲۸۸.
- بیگی، جمال و داداشی چکان، محمد مهدی. (۱۳۹۶). *پیشگیری وضعی از جرایم زیست محیطی در ایران و اسناد بین‌المللی*. تهران: خرسندی.
- جمشیدی، علیرضا. (۱۳۹۵). *سیاست جنایی مشارکتی*. چاپ دوم، تهران: بنیاد حقوقی میزان.
- حیدر زاده، الهام. (۱۳۹۲). «پیشگیری از جرایم زیست محیطی». *فصلنامه اخلاق زیستی*، ۳(۷): ۱۲-۲۲.
- داداشی چکان، محمدمهدی و بیگی، جمال. (۱۳۹۶). «نقش و جایگاه سازمان‌های مردم نهاد در دعاوی زیست محیطی (با رویکرد قانون آیین دادرسی کیفری جدید)». *مجموعه مقالات همایش قانون آیین دادرسی کیفری در بوته نقد (سیاست جنایی مشارکتی)*، تهران: انتشارات خرسندی.
- رایت، واب. (۱۳۹۵). *جرایم زیست محیطی فراملی: به سوی جرم‌شناسی جهان بوم*. چاپ دوم، تهران: بنیاد حقوقی میزان.
- رایجیان اصلی، مهرداد. (۱۳۸۳). «رهیافتی نو به بنیان‌های نظری پیشگیری از جرم». *فصلنامه حقوقی دادگستری*، ۲(۱): ۴۸-۴۹.
- رستمی، ولی. (۱۳۸۶). «مشارکت مردم در فرآیند کیفری (بررسی سیاست جنایی کشورهای غربی)». *فصلنامه حقوقی*، مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی، ۲(۱): ۴۱-۵۰.
- رشیدیپور، لقمان. (۱۳۸۲). *بررسی و تحلیل عملکرد تشکل‌های غیردولتی زیست محیطی در سال ۱۳۸۲*.

ب. منابع انگلیسی

- مهدوی، محمود و علی نژاد، آذر (۱۳۹۵). «دموکراسی محیط زیستی؛ رویکرد مشارکتی در پاسخ به آسیب‌های محیط زیستی». فصلنامه مطالعات حقوق کیفری و جرم شناسی، ۳(۱): ۹۳-۱۰۰.
- میرخلیلی، سید محمود. (۱۳۸۸). پیشگیری وضعی از بزهکاری با نگاهی به سیاست جنایی اسلام. قم: انتشارات پژوهشگاه اندیشه و فرهنگ.
- نجفی ابرندآبادی، علی حسین. (۱۳۹۸). تحولات جرم شناسی بزهکاری یقه سفیدها. دیپاچه در: دارابی، شهرداد؛ بزهکاری یقه سرخ‌ها، تهران: بنیاد حقوقی میزان.
- هال، استفان جی. (۱۳۹۰). تأثیر ماهیگیری بر اکوسیستم و جوامع دریایی. ترجمه شهرام دادگر، فرهاد کی مرام و تورج ولی نسب، تهران: موسسه تحقیقات شیلات ایران.
- Drummond, J & Barros Platiau, A. (2006). "Brazilian Environmental Laws and Policies, A Critical Overview". *Law & Policy*, 1(2): 28-83.
- Gary, M. (2009). *Know NEPA: Important Points for Public Participation*. Part One, USA: University of Nevada Cooperative Extension.
- Katja E. (2009). "Crimes against the Environment: Green Criminology and Research Challenges in Slovenia". *Journal of Criminal Justice and Security*, 11(4): 578-589.

References

- Beigi J & Dadashi Chakan, MM. (2017). *Situational Prevention of Environmental Crimes in Iran and International Documents*. Tehran: Khorsandi. (Persian)
- Dadashi Chakan, MM & Beigi J. (2017). *The Role and Position of Non-Governmental Organizations in Environmental Lawsuits (with a New Criminal Procedure Law Approach)*. Proceedings of the Conference on Criminal Procedure Law in Criticism (Participatory Criminal Policy), Tehran: Khorsandi Publications. (Persian)
- Drummond, J & Barros Platiau, A. (2006). "Brazilian Environmental Laws and Policies, A Critical Overview". *Law & Policy*, 1(2): 28-83.
- Gary, M. (2009). *Know NEPA: Important Points for Public Participation*. Part One, USA: University of Nevada Cooperative Extension.
- Gasson, R. (2013). *Applied Criminology*. Translated by Mehdi Kei Nia, Tehran: Majd Publications. (Persian)
- Ghamami, MM; Kadkhoda Moradi, K & Derakhshan, D. (2018). "Government Support Obligations to Environmental NGOs in the Iranian Legal System". *Bi-Quarterly Journal of Islamic Law Research*, 19(2): 397-408. (Persian)
- Hall Stephen, J. (2011). *The Effects of Fishing on Mmarine Ecosystems and Communities*. Translated by Shahram Dadgar; Farhad Kei Maram &, Touraj Vali Nasab, Tehran: Iran Fisheries Research Institute.
- Heidarzadeh, E. (2013). "Prevention of Environmental Crimes". *Bioethics Quarterly*, 7(3): 12-22. (Persian)
- Jamshidi, A. (2016). *Participatory Criminal Policy*. 2nd ed. Tehran: Mizan Legal Foundation. (Persian)
- Katja E. (2009). "Crimes against the Environment: Green Criminology and Research Cchallenges in Slovenia". *Journal of Criminal Justice and Security*, 11(4): 578-589.
- Mahdavi, M & Ali Nejad, A. (2015). "Environmental Democracy; Participatory Approach in Response to Environmental Ddamage". *Quarterly Journal of Criminal Law and Criminology Studies*, 3(1): 93-100. (Persian)
- Mahmoudi Janaki, F & Zakavi, M. (2017). "Iran's Criminal Policy in Crimes Against Water Resources with Emphasis on International Law". *Quarterly Journal of Legal Studies*, 1(8): 279-288. (Persian)
- Mir Khalili, SM. (2009). *Prevention of a Crime Situation with a Look at the Criminal Policy of Islam*. Qom: Publications of the Institute of Thought and Culture. (Persian)
- Najafi Aberandabadi, AH. (2019). *Criminological Developments in White-collar Delinquency*. Tehran: Mizan Legal Foundation. (Persian)
- Ramezani Ghavamabadi, MH. (2008). "A Reflection on the Role and Position of Non-Governmental Organizations in Environmental Criminal Cases". *Mofid Magazine*, 67(2): 201-213. (Persian)
- Ramezani Ghavamabadi, MH. (2011). "Prevention and Suppression of Environmental Crimes in the Light of the Actions of Non-governmental Organizations in the Iranian Legal System". *Legal Journal of Justice*, 75(4): 199-209. (Persian)

- Rashidpour, L. (2003). *Review and Analysis of the Performance of Environmental Non-governmental Organizations in 2003*. Qom: Office of Public Participation of the Environmental Protection Organization. (Persian)
- Rayjiyan Asli, M. (2004). "A New Approach to the Theoretical Foundations of Crime Prevention". *Legal Quarterly of Justice*, 2(5): 48-49. (Persian)
- Rezvanifar, MM. (2014). *An Introduction to Environmental Policy in the Iranian Legal System*. Tehran: Majd Publications. (Persian)
- Rostami, V. (2007). "People's Participation in the Criminal Process (Review of the Criminal Policy of Western Countries)". *Law Quarterly Journal of the Faculty of Law and Political Science*, 2(4): 41-50. (Persian)
- Wright, W. (2016). *Transnational Environmental Crime: Toward an Eco-global Criminology*. 2nd Ed. Tehran: Mizan Legal Foundation. (Persian)
- Zargari, SM. (2011). *Crime Prevention*. Tehran: Negah Bineh Publications. (Persian)